

RECHTSKADER

Internationale en Europese verdragen

Nederland heeft diverse internationale verdragen geratificeerd waarin vrouwelijke genitale verminking (VGV) wordt veroordeeld. Dat zijn onder meer de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM), het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW), het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing (CAT), het Verdrag inzake de rechten van het kind (VRK) het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) en het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (2010/C 83/02).

Strafrecht

Op gevallen van VGV kan het algemene strafrecht, in het bijzonder de artikelen 300-304 van het Wetboek van Strafrecht inzake (zware) mishandeling, worden toegepast. Bovendien kan een beroep worden gedaan op artikel 436 van dit wetboek, dat niet-geautoriseerde medische ingrepen verbiedt. Uit hoofde van de artikelen 47 en 48 van het Wetboek van Strafrecht wordt in het geval van verminking niet alleen de dader gestraft, maar ook degenen die opzettelijk behulpzaam zijn bij of die een derde inschakelen of betalen voor het plegen van VGV. De straffen kunnen worden verhoogd als de VGV wordt uitgevoerd door de ouders of de echtgenoot van het slachtoffer. De verjaringstermijn van ernstige zaken van VGV is verlengd tot twintig jaar vanaf het moment waarop een meisje 18 jaar wordt. Bovendien geldt het extraterritorialiteitsbeginsel, waardoor ook buiten de landsgrenzen uitgevoerde VGV strafbaar is.

Wetgeving op het gebied van kindbescherming

In gevallen van VGV kan de algemene wetgeving op het gebied van kindbescherming worden toegepast. Wat beschermingsmaatregelen betreft, kan VGV worden aangemerkt als kindermishandeling uit hoofde

van de Wet op de jeugdzorg. Deze wet bepaalt dat de Bureaus jeugdzorg onder andere de taak hebben te fungeren als advies- en meldpunten kindermishandeling. Als een meisje dreigt te worden besneden, kan de kinderrechter haar onder toezicht stellen van een voogd (artikel 254, lid 1, van het Burgerlijk Wetboek) of in extreme gevallen uit huis laten plaatsen.

Asielwetgeving

De artikelen 28-32 van de Vreemdelingenwet 2000 vormen de rechtsgrondslag voor meisjes en vrouwen in gevallen van VGV (ofschoon VGV hierin niet specifiek wordt genoemd). Zij kunnen een verblijfsvergunning voor bepaalde tijd aanvragen. Hoewel de meeste asielzaken in verband met VGV niet tot de categorie „bepaalde sociale groep” behoren, wordt VGV vaak beschouwd als een schending van artikel 3 van het

Over de studie

Om een bijdrage te leveren aan de vaststelling en aanvulling van de lacunes in prevalentiegegevens en om de ontwikkeling te ondersteunen van strategieën ter bestrijding van vrouwelijke genitale verminking (VGV) heeft het Europees Instituut voor gendergelijkheid (EIGE) opdracht gegeven voor een studie naar de huidige situatie en trends op het gebied van vrouwelijke genitale verminking in de 27 EU-lidstaten en Kroatië. Deze studie werd uitgevoerd op verzoek van Viviane Reding, vicevoorzitter van de Europese Commissie, en is uitgevoerd door het Internationaal Centrum voor Reproductieve Gezondheid van de Universiteit Gent en *Yellow Window Management Consultants* (onderdeel van EADC).

Het deskresearch in de 27 EU-lidstaten en Kroatië en het diepgaande onderzoek in negen EU-lidstaten resulteerden in de eerste verzameling informatie en gegevens, rechts- en beleidskaders, betrokkenen, instrumenten en methoden op het gebied van VGV in de EU. De verschillende nationale strategieën ter bestrijding van VGV in de EU werden geanalyseerd en met elkaar vergeleken, op zoek naar praktijken die mogelijkheden bieden op het gebied van preventie, bescherming, vervolging, dienstverlening, partnerschap en prevalentie.

Voor nadere informatie en referenties naar de studie, zie www.eige.europa.eu

INDICATOR LAND	VGV prevalentie- studies	Asiel verleend op grond van VGV	Specifieke strafrecht- bepalingen inzake VGV	Nationaal actieplan betreffende VGV	Kinderbeschermings- maatregelen inzake VGV	Medischregistratie/ registratie door ziekenhuizen van VGV
BELGIË	✓	✓	✓	✓		✓
BULGARIJE						
TSJECHIË						
DENEMARKEN			✓	✓	✓	
DUITSLAND	✓	✓		✓	✓	
ESTLAND						
IERLAND	✓	✓	✓	✓		✓
GRIEKENLAND				✓		
SPANJE			✓	✓	✓	
FRANKRIJK	✓	✓		✓	✓	✓
KROATIË			✓	✓		
HONGARIJE	✓	✓				
ITALIË	✓	✓	✓	✓	✓	
CYPRUS			✓			
LETLAND		✓				
LITOUWEN		✓				
LUXEMBURG						
MALTA						
NEDERLAND	✓	✓		✓	✓	✓
OOSTENRIJK		✓	✓	✓		
POLEN						
PORTUGAL				✓		✓
ROEMENIË		✓				
SLOVENIË						
SLOWAKIJE		✓				
FINLAND				✓	✓	
ZWEDEN		✓	✓	✓	✓	✓
VERENIGD KONINKRIJK	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Wat is vrouwelijke genitale verminking?

- Vrouwelijke genitale verminking (VGV) ofwel vrouwenbesnijdenis is een vorm van gendergerelateerd geweld. Het omvat alle procedures waarbij de vrouwelijke uitwendige geslachtsorganen geheel of gedeeltelijk worden verwijderd of een andere beschadiging van de vrouwelijke geslachtsorganen om niet-medische redenen.
- Vrouwelijke genitale verminking heeft negatieve gevolgen voor de gezondheid van vrouwen op korte, middellange en lange termijn en kan zelfs de dood tot gevolg hebben. Er liggen zowel culturele als sociale redenen aan ten grondslag. Hoewel VGV vaak wordt gerechtvaardigd met religieuze argumenten, is er geen religieus mandaat voor.
- Volgens Unicef is VGV een gangbare praktijk in meer dan twintig Afrikaanse landen tussen Senegal in het westen en Somalië in het oosten.
- Hoewel de totaalcijfers zich moeilijk laten schatten, zijn duizenden in de Europese Unie verblijvende vrouwen en meisjes waarschijnlijk het slachtoffer geworden van VGV of dreigen dat te worden.
- Zowel de EU-instellingen als de lidstaten zetten zich in voor de bestrijding van VGV, zoals blijkt uit de Strategie voor de gelijkheid van vrouwen en mannen (2010-2015) van de Europese Commissie. Het Daphne III-programma heeft een cruciale rol gespeeld bij het op de agenda zetten van VGV in diverse EU-landen en bij het verlenen van financiële steun voor de uitvoering van transnationale projecten op dit gebied.
- De resolutie van 14 juni 2012 van het Europees Parlement over het uitbannen van vrouwelijke genitale verminking stelt duidelijk dat „iedere vorm van vrouwelijke genitale verminking een schadelijke traditionele praktijk is die door geen enkele godsdienst wordt voorgeschreven, maar een daad van geweld is tegen vrouwen en meisjes die een schending van hun grondrechten inhoudt“. Het Europees Parlement dringt er bij de lidstaten op aan krachtadig op te treden tegen deze illegale praktijk.

EVRM betreffende foltering of onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen. Asiel wordt verleend op basis van de vrees voor toekomstige vervolging, niet die welke in het verleden heeft plaatsgevonden. De Vreemdelingenwet is nader uitgewerkt in regels en voorschriften op een lager niveau. Artikel 3, lid 2, van de Vreemdelingencirculaire 2000 omvat een specifieke vermelding van VGV. Op basis van deze circulaire moet VGV worden beschouwd als reden voor asiel.

Wetgeving inzake het beroepsgeheim

Er kan een beroep worden gedaan op de algemene wetgeving inzake het beroepsgeheim en openbaarmaking van informatie om gevallen van VGV te rapporteren. In artikel 53, lid 3, van de Wet op de jeugdzorg is bepaald dat beroepsbeoefenaars in de gezondheidszorg het recht hebben inlichtingen te verstrekken. De Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling, die naar verwachting in 2012 in werking zou treden, bepaalt dat beroepsbeoefe-

naars verplicht zijn een meldcode op te stellen binnen hun eigen organisatie en de vaardigheden met betrekking tot het gebruik en de kennis van deze code te vergroten. Deze nieuwe code geldt onder andere voor beroepsbeoefenaars in de sectoren gezondheidszorg, onderwijs, kinderopvang, maatschappelijke ondersteuning (inclusief welzijn en sport), jeugdzorg en justitie.

BELEIDSKADER

In Nederland staat VGV hoog op de publieke agenda sinds het begin van de jaren negentig, toen een onderzoeksrapport een publiek debat op gang bracht, gevolgd door de opstelling van verklaringen en preventieve maatregelen. Sinds het begin van de 21e eeuw is een scala van beleidslijnen vastgesteld. In een beleidsbrief uit 2001 van de minister van Justitie werd een nauwkeurige beschrijving gegeven van het beleid van de Nederlandse regering op het gebied van VGV voor de volgende regeerperiode.

Het betrof wettelijke maatregelen, capaciteitsopbouw, bewustmaking/training en de invoering van VGV als grond voor politiek asiel. Dat initiatief werd in 2005 gevolgd door een beleidsbrief van de staatssecretaris voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport waarin onder andere werd aanbevolen om in zes pilootsteden een VGV-preventieproject op te zetten. Hiernaast omvatte ook de beleidsbrief uit 2007 van de minister van Volksgezondheid inzake geweld in afhankelijkheidsrelaties gedetailleerde maatregelen ter bestrijding van VGV door middel van zorgverlening, vroegtijdige signalering en uitbreiding van de capaciteit van alle betrokken beroepsbeoefenaars om risico's te onderkennen en VGV te voorkomen. Voor 2010 en 2011 werd er nog een beleid ontwikkeld dat zich onder andere toespitste op de ontwikkeling van medische zorg voor vrouwen bij wie sprake is van VGV, de noodzaak aan prevalentiecijfers, een nationale uitbreiding van het VGV-preventieproject en de ontwikkeling van een actief beleid door het ministerie van Justitie om het aantal meldingen te vergroten. Daarnaast bevatten zowel de nationale actieplannen betreffende geweld tegen vrouwen 2002-2008 als het programma inzake gendergelijkheid 2008-2011 verwijzingen naar VGV. Wat de bescherming van kinderen betreft, wordt VGV behandeld in het actieplan Kinderen veilig thuis uit 2007. Er zijn diverse middelen en instrumenten ontwikkeld om meisjes beter te kunnen beschermen tegen VGV. Wat vervolging betreft, wordt er een aantal instrumenten en acties overwogen om de signalering door zorgverleners te verbeteren.

PREVALENTIE VAN VGV IN NEDERLAND

Nederland zal in 2013 de resultaten publiceren van een prevalentiestudie naar VGV. Bij de beoordeling van de prevalentie van VGV wordt in deze studie rekening gehouden met de invloed van migratie. In 2009 werd onder beroepsbeoefenaars in de gezondheidszorg een onderzoek gevoerd naar het aantal gesignaleerde gevallen van VGV in verloskundigenpraktijken. Een eerder, kwalitatief onderzoek richtte zich met name op verschillende beroepsbeoefenaars in scholen en organisaties in twee grote steden en had ten doel hun houding ten opzichte van VGV te evalueren. Uit gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek blijkt dat het aantal in Nederland wonende vrouwen dat afkomstig is uit een van de 29 landen waar VGV voorkomt, gestaag stijgt: van 51 000 vrouwen in 2005 tot 64 000 in 2011.

Feiten

- In februari 2012 was er in Nederland nog geen representatieve prevalentiestudie voorhanden, maar deze zal begin 2013 verschijnen.
- VGV staat sinds het begin van de jaren negentig hoog op de agenda en sinds het begin van de 21e eeuw is er in Nederland veelomvattend beleid ingevoerd op het gebied van preventie, vervolging, bescherming en zorgverlening.
- Een groot aantal betrokkenen, waaronder een reeks overheidsinstanties uit verschillende sectoren en organisaties uit het maatschappelijk middenveld, houdt zich in Nederland bezig met de kwestie van VGV.
- In 2004 is de Commissie bestrijding vrouwelijke genitale verminking in het leven geroepen, die onderzoek moest doen naar de mogelijkheden van efficiënte signalering, opsporing en bestrijding van VGV, waarbij ook een registratiesysteem werd ontwikkeld voor de preventie en opsporing van gevallen van VGV. Nadat deze commissie haar opdracht had uitgevoerd, is zij in 2005 opgeheven.
- Een bepaalde organisatie uit het maatschappelijk middenveld (een in medische zorg voor migranten en vluchtelingen gespecialiseerd kenniscentrum) heeft een VGV-informatie en -adviespunt.
- Een specifieke aanpak in Nederland is de zogenaamde „ketenaanpak“: in protocollen wordt nauwkeurig beschreven hoe het probleem van VGV moet worden aangepakt en hoe de verschillende hoofdrolspelers moeten samenwerken om preventie en zorg te optimaliseren.
- De voor de aanpak van VGV vastgestelde instrumenten en methoden omvatten ook richtsnoeren voor beroepsbeoefenaars in de gezondheidszorg en in andere sectoren.
- In Nederland dateert het eerste instrument dat zich specifiek richtte op de aanpak van VGV uit 1991.

Cijfers

- Het aantal vrouwen dat afkomstig is uit een van de 29 landen waar VGV voorkomt, is gestegen van 51 000 in 2005 tot 64 000 in 2011.
- Hoewel het precieze aantal onbekend is, is er een groot aantal VGV-gerelateerde asielaanvragen goedgekeurd.
- Tot op heden is er één strafzaak geweest in verband met VGV (2009).

Over het Europees Instituut voor gendergelijkheid (EIGE)

Het Europees Instituut voor gendergelijkheid is het kenniscentrum van de EU op het gebied van gendergelijkheid. EIGE steunt beleidsmakers en alle betrokken instellingen in hun streven om gelijkheid tussen vrouwen en mannen een realiteit te maken voor alle Europeanen en daarbuiten, door hen specifieke expertise en vergelijkbare en betrouwbare informatie te verschaffen over gendergelijkheid in Europa.

Nadere informatie: www.eige.europa.eu

Noch het Europees Instituut voor gendergelijkheid noch enige uit naam daarvan handelende persoon kan verantwoordelijk worden gehouden voor het gebruik van de in deze publicatie verstrekte informatie.

www.eige.europa.eu

ISBN 978-92-9218-074-4
doi:10.2839/73369

ISBN 978-92-9218-074-4

MH-31-12-943-NL-C